

Статті

Лариса МАГДЮК

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ТА ГЕНДЕРНОГО РУХІВ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Larysa MAGDYUK. Historical development of gender legislation in Ukraine.

На сучасному історичному етапі одним з найактуальніших питань є питання забезпечення переходу України до стабільного розвитку, що вимагає формування нової стратегії суспільного розвитку, збалансованої в організаційно-політичній, економічній, екологічній, соціальній сферах. Питання трансформації жіночого руху у гендерний рух задля забезпечення рівноправ'я у суспільстві посідає важливе місце в забезпеченні демократичного розвитку і є однією з важливих умов щодо суспільного прогресу¹.

Період формування гендерної демократії і утворення нової суспільної і політико-державної системи в Україні є відносно коротким за історичним виміром. Проте кін. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. для України став історично переломним. Особливість даного історичного періоду полягає у переході України, разом з країнами, що були у складі СРСР, від тоталітаризму до ліберально-демократичних форм організації суспільства². При цьому, як підкреслює сучасна

¹Гендерні перетворення в Україні.– К.: АДФ-Україна, 2007.– С. 9; Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості / Уклад. Л.М.Магдюк.– К.: Перун, 2009.– С. 37; Основи теорії гендеру: Навчальний посібник.– К.: К.І.С., 2004.– С. 215; Петрухно О.В., Туркот Т.І. Гендерний рух і жіночі громадські об'єднання: діалектика взаємодії. [Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11-13 грудня 2003 р.)].– К.: Фоліант, 2003.– С. 257.

²Гендерний аналіз Волинської області / За заг. ред. О.Б.Ярош.– Луцьк: Твердиня, 2006.– С. 79; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні / *Femina PostSovetica*. Українська жінка у перехідний період: від соціальних рухів до політики / Під ред. І.Жеребкиної.– Х.:

видатна українська дослідниця Мельник Т.М., “процес національного новоутворення українського суспільства відбувається в умовах світових гендерних перетворень”³. Українські сучасні дослідники Амджадін Л.М., Костенко О.Ю., Лібанова Е.М., Мельник Т.М., Скорик М.М., Кобелянська Л.С. визначають, що гендерні перетворення на світовому, європейському та національному рівнях значною мірою зумовлені процесами глобалізації, демократизації та гуманізації суспільного та державного життя⁴. Завдяки прогресивному переосмисленню шляхів розв'язання проблеми рівності статей, українські дослідники, науковці, практики з громадського сектору дотримуються концепції, в якій жінки і чоловіки розглядатимуться як рівноправні учасники (Мельник Т.М.⁵, Колос Л.Є.⁶, Луценко О.М.⁷, Філіпович М.Б.⁸, Ярош О.Б.⁹, Гончарук Н.Т.¹⁰, інші).

Вивчення історичних аспектів формування та розвитку жіночого і гендерного рухів в Україні як факторів егалітарної культури суспільства впливатиме на розробку стратегій соціально-економічного розвитку. Останнім часом, гендерні проблеми суспільства стають предметом законотворчої діяльності, досліджень та науково-практичних вивчень, предметом державних національних та місцевих програм розвитку¹¹.

ХЦГД, 1999.– С. 166; Міжнародний досвід гендерних перетворень / Мельник Т.М.– К.: Логос, 2004.– С. 6; Петрухно О.В., Туркот Т.І. Гендерний рух і жіночі громадські об'єднання...– С. 257.

³Міжнародний досвід гендерних перетворень...– С. 6.

⁴Гендерні перетворення в Україні...– С. 7; Основи теорії гендеру...– С. 182; Пехник А.В. Основні напрямки стратегій гендерного розвитку в Україні. Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві: [Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11-13 грудня 2003 р.)].– К.: Фоліант, 2003.– С. 233.

⁵Міжнародний досвід гендерних перетворень...

⁶Нормативно-методичні основи гендерних перетворень.– К.: Школа рівних можливостей, 2004.– 260 с.

⁷Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...– С. 152.

⁸Гендерний аналіз Волинської області...

⁹Там само.

¹⁰Довідник радника з гендерних питань для місцевих органів влади / [Серьогін С.М., Гончарук Н.Т., Батраченко І.Г., Костюкова О.А.]– Д.: ДРІДУ НАДУ, 2004.– 204 с.

¹¹Альтернативний отчет о выполнении в Украине Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискрими-

Наукові дискусії стосовно проблеми формування гендерної свідомості, гендерних взаємин у суспільстві, гендерної ідеології в українському суспільстві та державі висвітлюють існування серйозного науково-практичного інтересу до особливостей розвитку жіночого та гендерного рухів, впливу таких соціальних компонентів на демократичний розвиток незалежної України. Свій внесок у наукові дослідження, вивчення та узагальнення жіночого та гендерного рухів, наукові дискусії внесли відомі українські науковці, в тому числі Горностаї П.П., Малес Л.В., Оксамитна С.М., Скорик М.М., Мельник Т.М., Близнюк В.В., Лавриненко Н.В., Луценко О.М., Агеєва В.П., Смоляр Л.О., Чухим Н.Д., Маланчук-Рибак О.З., Кісь О.Р., Ярош О.Б., Філіпович М.Б., Магдюк Л.Б., інші¹².

Смоляр Л.О., Чухим Н.Д., Луценко О.М., Маланчук-Рибак О.З., Ярош О.Б., Філіпович М.Б., Кісь О.Р. запропонували не тільки опис історичних засад для формування українсь-

кого жіночого руху, а також представили типологію жіночих організацій відповідно до історичних періодів суспільного розвитку¹³.

Метою цієї статті є надати узагальнені історичні засади розвитку жіночого та гендерного рухів в сучасній Україні, визначити основні історичні фактори впливу на трансформацію жіночого руху в гендерний рух, а також представити початкові результати гендерних перетворень в незалежній Україні.

Після отримання незалежності молода українська держава обрала демократичний шлях свого подальшого розвитку. Внаслідок цього на порядок денний було поставлено питання гендерної трансформації нашого суспільства за сучасними демократичними стандартами, оскільки важливою і невід'ємною складовою становлення демократії є гендерний процес, який утверджує громадянські, політичні і соціальні права людини без дискримінації статі. На світовому рівні рух у напрямку гендерних перетворень, захисту прав людини та подолання дискримінації проти жінок репрезентовано у таких важливих міжнародних документах, як Конвенція ООН "Про ліквідацію всіх форм дискримінації проти жінок"¹⁴, Цілі Розвитку тисячоліття¹⁵. Україна приєдналась до більшості міжнародних програм з упровадження гендерної рівності і взяла на себе міжнародні зобов'язання щодо просування принципу гендерної рівності у всіх сферах життєдіяльності українського суспільства, керуючись основними положеннями Пекінської декларації та Платформи дій, схвалених Четвертою Всесвітньою конференцією із становища жінок (1995 р.) та іншими міжнародними угодами у сфері гендерних перетворень¹⁶.

нации в отношении женщин / [Эксперты: Магдюк Л., Плотян С.]; за ред. О.Б.Ярош.- К.: ВГО "Женский консорциум Украины", 2008.- 50 с.; Гендерні перетворення в Україні...; Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...; Закон України "Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків". Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 2005.- № 52.- С. 561 [Електронний ресурс]:- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws=28-30.12.2008> р.; Конституція України, документ 254к.96-вр. [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main=10.01.2009>; Конвенція ООН "Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок" (1999 р., ратифіковано Україною у 2003 р.). [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://www.un.org/womenwatch/=25.12.2008>; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...- С. 152; Міжнародний досвід гендерних перетворень...; Основи теорії гендеру...; Україна: Цілі Розвитку Тисячоліття (період 2001-2015 рр.). [Електронний ресурс]:- Режим доступу: <http://www.mama-86.org.ua=30.12.2008>.

¹²Гендерний аналіз Волинської області...; Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві...; Гендерні перетворення в Україні...; Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...- С. 152; Міжнародний досвід гендерних перетворень...; Україна: розвиток ідеології гендерного паритету: [Матеріали наук.-практ. конф. та регіон. семінарів-практикумів] / Голова редкол. М.А.Орлик.- К.: Політехніка, 2004.- 369 с.

¹³Гендерний аналіз Волинської області...; Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...- С. 152-200; Основи теорії гендеру...- С. 182-218.

¹⁴Конвенція ООН "Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок" (1999 р., ратифіковано Україною у 2003 р.). [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://www.un.org/womenwatch/=25.12.2008>.

¹⁵Україна: Цілі Розвитку Тисячоліття (період 2001-2015 рр.). [Електронний ресурс]:- Режим доступу: <http://www.mama-86.org.ua=30.12.2008>.

¹⁶Альтернативный отчет о выполнении в Украине Конвенции ООН...; Довідник з питань гендерної рівності...; Довідник радника з гендерних питань...; Міжнародний дос-

Жіночий та гендерний суспільні рухи, які сприяють створенню широкого кола громадських організацій, серед яких поглиблюється гендерна орієнтація, організація соціального порядку з урахуванням гендерного аспекту потребують державної уваги і створення державою гендерно орієнтованих юридичних норм¹⁷.

Жіночий та гендерний рухи стали значним соціальним явищем в Україні, яке потребує наукового вивчення та узагальнення. Однією з особливостей можна визначити трансформування жіночого руху в гендерний, це означає, що гендерні проблеми не зводяться до проблем становища тільки жінок, вони потребують цільової гендерної політики в галузі змін у становищі жінок і чоловіків відповідно до потреб історичного часу¹⁸. Важливою умовою визначення механізмів трансформації жіночого руху в гендерний є вивчення історичних етапів організованої жіночої активності в Україні¹⁹. Жіночий рух в Україні можна характеризувати як такий, що має тривалу історію. Дослідники історії соціально-політичного розвитку суспільства визначають чотири етапи розвитку організованого жіночого руху²⁰.

Перший період – початковий (1870-1900 рр.). Організаційно жіночий рух став реальністю у 1884 р., з часу заснування першого світського жіночого товариства у Станіславі (нині Івано-Франківськ) та жіночого товариства О.Доброграєвої в Києві. Н.Кобринською була створена особлива форма фемінізму – прагматичний, або практичний, фемінізм. Жіночий рух тогочасної України характеризувався існуванням різноманітних жіночих організацій, фінансо-

від гендерних перетворень...; Нормативно-методичні основи гендерних перетворень.– К.: Школа рівних можливостей, 2004.– 260 с.; Україна: розвиток ідеології гендерного паритету...

¹⁷Гендерні перетворення в Україні...; Міжнародний досвід гендерних перетворень...– С. 9.

¹⁸Гендерні перетворення в Україні...– С. 8; Міжнародний досвід гендерних перетворень...

¹⁹Форест Дж. Український жіночий рух та транснаціональний активізм: громадська перспектива.– IARO, Georgetown University, USA, 2008.– 47 с.

²⁰Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...– С. 27-38; Довідник радника з гендерних питань для місцевих органів влади...– С. 9-21; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...– С. 16-27; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...– С. 152-200; Основи теорії гендеру...– С. 182-218.

вою незалежністю, орієнтацією на ініціативну поведінку жінок. У ньому вирізнялися три ідейні течії: ліберально-демократична, соціал-демократична та національно-демократична. Пізніше виникали жіночі клуби, гуртки, товариства тощо. Практика та види їх організаційної діяльності стосувалися у більшості благодійності, культурно-освітньої, національно-патріотичної роботи²¹.

Другий період – етап революційних перетворень і війн (1900-1920 рр.). Це період формального набуття громадянських прав та свобод нарівні з чоловіками, отримання досвіду політичної боротьби. Одним з парадоксів поч. ХХ ст. була суперечність між двома офіційними варіантами суспільного трактування статусу жінок: перший варіант – романтично-галантний, який існував переважно у сфері емоційного сприйняття жінок, культивувався в літературі, салонно-побутовому житті. У рамках цього варіанту витворилися поширені суспільні міфологеми про високий статус жінки в сім'ї, про “природність”, універсальність і незмінність поділу суспільних ролей між статями та про безпеку, яку несе руйнування цього “природного” поділу; другий варіант – чинне законодавство, яке сприяло дискримінації жінки стосовно підлеглого статусу в сім'ї, у майнових, цивільних правах, закріплення панівного статусу чоловіка²².

Третій період (1920-1990 рр.) був позначений лихоліттям війн та революцій, різними соціальними системами східної і західної частин України. Напрями жіночого руху були різними, відповідно до виконуваних організаціями функцій²³. Жінки були активними учасницями революційних подій. Законодавчо запровадили рівні права всіх громадян незалежно від статі, перед жінками відкрили

²¹Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...– С. 27-38; Довідник радника з гендерних питань для місцевих органів влади...– С. 9-21; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...– С. 16-27; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...– С. 152-200; Основи теорії гендеру...– С. 182-218.

²²Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...– С. 27-38; Довідник радника з гендерних питань...– С. 9-21; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...– С. 16-27; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...– С. 152-200; Основи теорії гендеру...– С. 182-218.

²³Довідник радника з гендерних питань...– С. 17.

двері навчальних закладів, жінок масово залучили до виробничої діяльності, мало місце представництво жінок у державно-політичній сфері. Ідеологію “нової соціалістичної жінки” репрезентувала комісар Олександра Коллонтай²⁴. Культурна революція перших років радянської влади критикувала й активно розхитувала традиційні поведінкові норми та стереотипи. Пропагувались руйнування патріархальної сім’ї, сексуальна свобода, що межувала з очевидною розпущістю²⁵. Поступово зростало бажання повернути жінок у звичні патріархальні параметри життєвого існування. Відразу після революції ліквідували різноманітні жіночі організації (феміністичні, професійні тощо). Право на існування мали тільки “жінвідділи”. Але вже у 1930 р. було проголошено, що “жіноче питання” в СРСР розв’язано і “жінвідділи” ліквідували. Роками формувався соціалістичний ідеал жінки – зайнята жінка, головна турбота якої – виконання плану. Незважаючи на соціальні пільги (при народженні та вихованні дітей), соціалістична система породила й таку соціальну проблему як подвійне навантаження (на виробництві та в обслуговуванні домашнього господарства.), що тягарем падало на жінок²⁶. У роки Другої світової війни жінки в надзвичайно драматичних обставинах навчилися поєднувати чоловічу роль оборонця, годувальника з роллю соратниці, матері, виховательки, опікунки. Жінки працювали у чоловічих галузях виробництва (оборонна промисловість, металургія, машинобудівництво, гірничо-шахтарська справа тощо). Саме ці трагічні події, післявоєнна відбудова розвіяли міф про “слабкість та беззахисність” жінок²⁷. Проте, зі встановленням мирного ритму суспільного життя почалися заклики повернути жінку в лоно сім’ї, до патріархальних гендерних ролей. Але, за думкою багатьох дослідників, “загальноцивілізаційний поступ вже зробив свою справу і зміни в суспільному становищі жінок стали незворотними”²⁸.

²⁴Основи теорії гендеру...– С. 195.

²⁵Там само.

²⁶Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...– С. 27-38; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...– С. 16-27; Основи теорії гендеру...– С. 196.

²⁷Основи теорії гендеру...– С. 196.

²⁸Довідник з питань гендерної рівності та соціальної

Жіночий рух не припинявся, а набував нових форм, які відповідали конкретній ситуації. Незважаючи на переслідування, утиски та репресії, жіночий рух виявляв усе більшу суб’єктність у відродженні української державності²⁹.

Цей рух принципово змінив уявлення щодо змісту демократії, змусив побачити різноманітність соціального простору. У свою чергу, визнання різноманітності соціальних явищ і суперечностей дало змогу розпочати розмову про наявність та можливість співіснування різних форм суб’єктності. Із серед. 70-их рр. ХХ ст. у західних університетах стали виникати центри “жіночих”, “феміністичних”, “гендерних” досліджень, головним завданням яких став аналіз та вивчення особливостей жіночого “начала”, жіночого підходу, жіночих цінностей. З розвитком цих досліджень учені будували свої концепції, виходячи з порівняльних характеристик “чоловічого” і “жіночого”³⁰. В серед. 80-их рр. ХХ ст. процес “перебудови” активізував участь жінок в екологічному, освітньому, просвітницькому рухах, а також сприяв пошуку нових форм економічної самореалізації жінок через складність об’єктивних умов життя і праці³¹. Формою жіночої активності стають жіночі організації і неформальний жіночий рух задля об’єднання, спільних дій, взаємопідтримки. Тип жіночих об’єднань в цей період можна охарактеризувати як колективно-демократичний, що відрізняло їх від типу об’єднань чоловіків (політичні партії, пропартійні осередки тощо)³².

Четвертий період (з 1990 р. – сьогоднішній час) – етап відродження та розвитку жіночого руху в Україні. Особливість розвитку жіночого руху даного періоду визначається типом політичної системи, специфікою історичного розвитку, характером здійснення соціально-економічних перетворень, культурним середовищем. Активність

справедливості...– С. 27-38; Довідник радника з гендерних питань...– С. 9-21; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...– С. 16-27; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...– С. 152-200; Основи теорії гендеру...– С. 182-218; Форест Дж. Український жіночий рух та транснаціональний активізм...

²⁹Довідник радника з гендерних питань...– С. 18.

³⁰Там само.

³¹Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...– С. 166.

³²Там само.

неурядових жіночих організацій, динаміка їх розвитку сприяють удосконаленню законодавства, поліпшенню становища жінок, утвердженню гендерної рівноправності в суспільстві. Оформлення неурядових жіночих громадських організацій, як суб'єктів суспільного життя, відбулось після виборів органів влади у 1990 р. Проголошення України незалежною державою сприяло тому, що цей процес набув прискорення³³.

Відродження жіночого руху в Україні у 90-их рр. ХХ ст. відбулося в напрямку комплексного гендерного підходу. Особливість розвитку жіночого руху визначається типом політичної системи, специфікою історичного розвитку, характером здійснення соціально-економічних перетворень, культурним середовищем. Активність неурядових жіночих організацій, динаміка їх розвитку сприяють удосконаленню законодавства, поліпшенню становища жінок, утвердженню гендерної рівноправності в суспільстві³⁴.

Жіночий рух України на поч. ХХІ ст. є формою легітимізації політичних вимог, відображенням процесів трансформації соціальної структури суспільства, розвитку економічних перетворень, духовного відродження³⁵.

Саме в цей період Україна, як й інші пострадянські республіки та країни Європи, пережила соціально-політичні, економічні перетворення, які значною мірою були зумовлені процесами глобалізації, демократизації та гуманізації суспільного та державного життя³⁶.

³³ Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості... – С. 11; Довідник радника з гендерних питань... – С. 20; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні... – С. 166; Міжнародний досвід гендерних перетворень...; Нормативно-методичні основи гендерних перетворень... – С. 8-9; Основи теорії гендеру... – С. 197.

³⁴ Гендерний аналіз Волинської області...; Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві...; Гендерні перетворення в Україні...; Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні... – С. 152; Міжнародний досвід гендерних перетворень...; Україна: розвиток ідеології гендерного паритету...

³⁵ Довідник радника з гендерних питань... – С. 19; Форест Дж. Український жіночий рух та транснаціональний активізм...

³⁶ Гендерний аналіз Волинської області...; Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві...; Гендерні пе-

Внаслідок цих процесів значно розширилися міжнародні зв'язки жінок і чоловіків, розширилася поінформованість щодо можливих устроїв суспільства, почали вивчатися та втілюватися у суспільне життя та державну практику міжнародний досвід гендерних перетворень³⁷. Враховуючи те, що гендерні проблеми не зводяться до проблем становища тільки жінок, вони потребують цільової гендерної політики в галузі змін у становищі жінок і чоловіків відповідно до потреб історичного часу. В даний період в Україні активізується гендерний рух, котрий має історичні та методологічні підвалини релевантні до жіночого руху³⁸.

Проте існують значні концептуальні відмінності у цілях, напрямках та методології цих рухів, в першу чергу тому, що гендерний рух передбачає визначення не тільки жіночих, але й чоловічих цільових груп, збалансованість в інституціоналізації жіночих та чоловічих об'єднань, урівноваження материнських та батьківських прав, подолання дискримінації як стосовно жінок, так і стосовно чоловіків, забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків в усіх галузях суспільного життя³⁹. Мельник Т.М. наголошує, що гендерний рух – це явище істотно ширше за жіночий рух. Жіночий та гендерний суспільні рухи, які сприяють створенню широкого кола громадських організацій, серед яких поглиблюється гендерна орієнтація, організація соціального порядку з урахуванням гендерного аспекту потребують державної уваги і створення державою гендерно-орієнтованих юридичних норм⁴⁰.

ретворення в Україні...; Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні... – С. 152; Міжнародний досвід гендерних перетворень...; Україна: розвиток ідеології гендерного паритету...; Форест Дж. Український жіночий рух та транснаціональний активізм...

³⁷ Міжнародний досвід гендерних перетворень... – С. 7.

³⁸ Гендерний аналіз Волинської області...; Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві...; Гендерні перетворення в Україні...; Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні... – С. 152; Міжнародний досвід гендерних перетворень...; Україна: розвиток ідеології гендерного паритету...

³⁹ Гендерні перетворення в Україні... – С. 9; Форест Дж. Український жіночий рух та транснаціональний активізм...

⁴⁰ Гендерні перетворення в Україні... – С. 9.

Починаючи з 1994 р., чоловіки поступово отримали мотивацію щодо створення гендерних організацій чоловіків. Крім того, збільшився інтерес неспеціалізованих жіночих та гендерних організацій до упровадження проектних ініціатив щодо забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків у політиці, державному управлінні, науці, освіті, економічній діяльності, а саме в бізнесі, культурі. Такий кардинальний трансформаційний процес став можливим завдяки підтримці з боку держави, зокрема законодавчому забезпеченню рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в Україні, включенню гендерного підходу до державно-політичної та правової діяльності, яка, незважаючи на те, що сьогодні це тільки початок, є досить зрілим і переконливим підходом до формування державної політики за світовими та європейськими стандартами⁴¹.

Дослідники визначають формування нової гендерної культури, егалітарної культури, що є основою сучасних форм поведінки жінки і чоловіка. При цьому вони вважають, що навіть копіювання окремих зразків гендерних перетворень інших народів є прогресивним кроком, коли воно сприяє динамічному розвитку своєї країни⁴².

Жіночий та гендерний суспільні рухи, які сприяють створенню широкого кола громадських організацій, серед яких поглиблюється гендерна орієнтація, організація соціального порядку з урахуванням гендерного аспекту потребують державної уваги і створення державою гендерно орієнтованих юридичних норм⁴³.

Значна роль у формуванні гендерного руху в незалежній Україні належить міжнародним програмам, проектам, які впроваджуються, починаючи з 1991 р. завдяки відкритості українського суспільства до міжнародного досвіду та сучасних практик демократичного суспільного розвитку, залучення міжнародних, організаційних та методологічних підходів і практик формування

суспільних диверсифікованих рухів є історично особливими, тому що вони є інноваційними для молодої незалежної держави, яка значний історичний період розвивалась в умовах тоталітарної системи, для якої було панування однієї ідеологічної лінії та невизнання егалітарності соціальної диверсифікації у суспільстві⁴⁴.

Ініціативу розвитку гендерного руху в Україні як соціального руху за права і можливості жінок і чоловіків було підтримано спільними зусиллями декількох міжнародних агенцій і програм: Програмою розвитку ООН (ПРООН – UNDP), агенціями з міжнародного розвитку США (USAID), Канади (CIDA), Швеції (Sida), Швейцарії (SDC). Програми, які впроваджувались за підтримки міжнародних агенцій, мали за мету як підтримку програм для жіноцтва, так й активізацію чоловічого руху щодо захисту прав людини, протидії та викорінення насильства, корупції в українському суспільстві⁴⁵. Саме в цей період було підтримано створення мережі таких громадських організацій, як “Чоловіки проти насильства”, “Чоловіки за гендерну рівність”, всеукраїнські та міжнародні асоціації чоловіків-батьків (наприклад, “Тато-школи”, “Асоціація мужніх татусів” тощо). В 2008 р. було поширено мережу чоловічих гендерних організацій створенням мережі “Відомі чоловіки проти насильства”.

Отже, визначення поетапного розвитку гендерного руху в Україні, особливостей його розвитку в період з 1991 р., а також визначення історичної зумовленості трансформації жіночого руху у гендерний рух, завдяки геополітичним умовам, попередньому досвіду та особливостям сучасного суспільного розвитку України, в тому числі вплив міжнародних програм і проектів на розвиток гендерного руху відповідно до потреб історичного часу, матиме науково-практичний інтерес для дослідників історії розвитку гендерного руху, а також для дослідників новітньої історії України.

⁴¹Гендерний аналіз Волинської області...; Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві...; Гендерні перетворення в Україні...– С. 17; Довідник з питань гендерної рівності та соціальної справедливості...; Кісь О.Р. Жінка в традиційній українській культурі...; Луценко О.М. Сучасний жіночий рух в Україні...– С. 152; Міжнародний досвід гендерних перетворень...; Україна: розвиток ідеології гендерного паритету...

⁴²Там само.

⁴³Там само.

⁴⁴Україна: розвиток ідеології гендерного паритету...– С. 36-46.

⁴⁵Там само.